

AKDENİZ KEŞİŞ FOKU (*Monachus monachus*) İÇİN EYLEM PLANI

AKDENİZ KEŞİŞ FOKU
(Monachus monachus)
İÇİN EYLEM PLANI

Not: Bu dokümanda kullanılan gösterimler ve materyallerin sunumunun hiç bir parçası, UNEP'in herhangi bir devlet, ülke, şehir veya alan ya da onların yetki makamları veya onların sınır ya da hudutlarının sınırlaması ile ilgili herhangi bir fikrinin ifadesini içermez.

© 1988 Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme-UNEP)
Akdeniz Eylem Planı (Mediterranean Action Plan-MAP)
Özel Koruma Alanları Bölgesel Faaliyet Merkezi
(Regional Activity Centre for Specially Protected Areas-RAC/SPA)
Boulevard du Leader Yasser Arafat B.P.337 - 1080 Tunis CEDEX - TUNISIA
e-posta: car-asp@rac-spa.org
www.rac-spa.org

Bu eser kaynakça amacıyla şu şekilde atfedilebilir: UNEP MAP RAC/SPA, 1988. Action Plan for the Management of the Mediterranean Monk Seal (*Monachus monachus*). Ed. RAC/SPA, Tunis. 8 pp.

Bu yayın tamamen ya da kısmen yeniden yazılabilir ve herhangi bir şekilde eğitsel ya da kar amacı gütmeyen amaçlarla, baskı sahibinden özel izin alınmaksızın, kaynağa atıfta bulunarak kullanılabilir. UNEP-MAP-RAC/SPA, bu yayının kaynak olarak kullanıldığı tüm yayınların bir kopyasını almaktan minnet duyacaktır.

Bu yayın, herhangi bir ticari amaç için UNEP-MAP-RAC/SPA'dan yazılı izin almaksızın tekrar satışının yapılması amacıyla kullanılamaz.

Bu yayın Küresel Çevre Fonu (GEF) mali desteğiyle T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı (ÖÇKKB) tarafından Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Temsilciliği (UNDP Türkiye), Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü ortaklığında yürütülen Türkiye'nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında Türkçe'ye çevrilerek basılmıştır.

Tercüme Serisi: 3

Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı

Alparslan Türkeş Cad. 31. Sok. 10 Nolu Hizmet Binası 06510 Beştepe/Yenimahalle/Ankara
Tel: 0 (312) 222 12 34 Faks: 0 (312) 222 26 61 www.ozelcevre.gov.tr
www.dka.gov.tr

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)

Birlik Mahallesi 2. Cadde No. 11 06610 Çankaya/Ankara
Tel: 0 (312) 454 11 00 Faks: 0 (312) 496 14 63 www.undp.org.tr

ISBN: 978-605-393-076-1

Çeviri: Cem Orkun Kıraç
Düzeltili: Güner Ergün ve Harun Güçlüsoy
Tasarım: UNEP-MAP-RAC/SPA
Türkçe Uygulama: Murat Mert Temel
Türkçe Uygulama Kontrol: Nurhan Şen ve Gülден Atkın Gençoğlu
Baskı: Yorum Basın Sanayi Ltd. Şti.
Türkçe Baskı Tarihi ve Yeri: 2011, ANKARA

Bu belge, Birleşmiş Milletler resmi belgesi olarak düşünülmemelidir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
Erişkin birey ölümlerinin azaltılması.....	6
Deniz Koruma Alanları ağı oluşturulması	6
Araştırma, veri toplama ve rehabilitasyon	7
Bilgilendirme programları	8
Koordinasyon, gözden geçirme ve finansman	8

TÜRKÇE ÇEVİİYE ÖNSÖZ

Birleşmiş Milletler Çevre Programı /Akdeniz Eylem Planı (UNEP/ MAP) bünyesinde, Akdeniz'in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesi, (Barselona Sözleşmesi) kapsamında; Akdeniz Ülkelerinin Hükümetlerine deniz kirliliğini tespit ve kontrol etmede yardımcı olmak, onların ulusal çevre politikalarını hazırlamak, bu hükümetlerin alternatif gelişme modelleri için daha iyi seçenekler belirlemesinde ve kaynaklarını daha iyi ve makul kullanmalarındaki yeteneklerini geliştirmek amacıyla Akdeniz Eylem Planı Avrupa Topluluğu tarafından 1975 yılında onaylanmıştır.

Barselona Sözleşmesi'nin, 1999 yılında yürürlüğe giren Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitlilik Protokolü dikkate alındığında, Akdeniz biyolojik çeşitliliğinin korunması için geliştirilen tür eylem planlarının uygulanması için büyük gayret gerekmektedir.

Özellikle eylem planlarında yer alan türlerin korunması ve esirgenmesi amacıyla deniz ve kıyı bölgelerinde özel koruma alanlarının kurulmasına dair hükmün bulunduğu protokol kapsamında, ülkemiz Akdeniz ve Ege kıyılarında Bakanlar Kurulu kararıyla ilan edilmiş 10 adet Özel Çevre Koruma Bölgesi yer almaktadır. Bu bölgeler yaklaşık 1.133 km kıyı uzunluğu ile 2865 km²'lik deniz alanını ihtiva etmektedir. Ayrıca Türkiye, Akdeniz'in en büyük deniz koruma alanına sahip ülkesidir ve kara sularının yaklaşık % 4'ü koruma altındadır.

Tüm dünyada olduğu gibi, Özel Çevre Koruma Bölgeleri kıyı ve deniz alanlarının doğal, tarihi ve kültürel değerleri de kentsel baskı, kirlilik ve aşırı avcılık tehdidi altındadır. Söz konusu tehditleri bertaraf etmek, deniz ve kıyı koruma alanlarının genişletilmesi ve etkin korunmasının sağlanması amacıyla çalışmalarını yürüten Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı; Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü ortaklığında, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Temsilciliği (UNDP Türkiye) uygulayıcı ortaklığıyla, Küresel Çevre Fonu (GEF) mali desteğiyle,"Türkiye'nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi"ni yürütmektedir.

Bu proje kapsamında Türkçe'ye çevrilen söz konusu Eylem Planlarının, ilgili türlerin ve habitatlarının korunması için, bilimsel çalışmalarla beraber uygulama çalışmalarının yapılması, gerekli önlemlerin bir an önce alınarak türlerin neslinin tükenmesini önlemek için her türlü işbirliğinin güçlendirilmesine katkıda bulunmasını dilerim.

Saygılarımla.

Ahmet ÖZYANIK
Kurum Başkanı

1. Barcelona Sözleşmesi'ne taraf olan ülkeler, 1995 senesine kadar ulaşmak üzere Akdeniz keşiş fokunun korunmasını öncelikli hedefler arasına almışlardır (Cenova, 9-13 Eylül 1985).
2. Akdeniz keşiş foku popülasyonu süratli ve büyük bir düşüş göstermiştir. Bu gidişatı tersine çevirmek için tüm Akdeniz ülkelerinin birlikte ve etkili eylemlerde bulunması gerekmektedir.
3. Akdeniz keşiş fokunun biyolojisi ve davranışları hakkında birçok önemli nokta, türün korunmasına yönelik bütüncül bir stratejinin planlanmasına yetmeyecek kadar yetersiz seviyededir. Öte yandan dünyada çok az sayıda Akdeniz keşiş foku bireyi kaldığından tür üzerinde araştırma yapmak son derece zorlaşmıştır. Durum, eyleme geçmeyi daha fazla erteleyemeyecek kadar kritik düzeydedir. Eldeki mevcut en iyi veriler kullanılarak planlar yapılmalı ve eğer gerekirse, daha fazla bilgi elde edildikçe bu planlar tekrar düzenlenmelidir. Hemen şimdiki harekete geçilmelidir.
4. Akdeniz keşiş fokunun neslinin tükenmesini önlemeye yardımcı olacak farklı kaynaklardan önerilere planda yer verilmiştir. Bilimsel görüşler, uygun ve akılcı olmayan şekilde ikiye bölünmüştür. Planda Akdeniz keşiş foklarına yönelik bazı risklere de yer verilmiştir. Türün hassas olduğu bilinmekte olup, canlılığın yakından izlenmeye ve canlı yakalanmaya karşı tepkileri belirsizdir. Öte yandan, nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan bir tür için hiçbir şey yapmamak daha büyük bir risk oluşturabilir ve son çare olarak etkin müdahale için iyi bir gerekçe oluşturabilir. Böyle müdahaleler ancak, karşılaşılabilecek olası risklerin değerlendirilmesi ve en aza indirilmesine yönelik çabalardan sonra baş vurulmalıdır.
5. Akdeniz keşiş fokuna yönelik en önemli tehditler, erişkin bireylerin çoğunlukla balıkçılar tarafından kasıtlı ve kazara öldürülmesi ile üreme alanlarının insanlar tarafından rahatsız edilmesidir. Her ikisi de, insanların ve Akdeniz keşiş foklarının giderek kıt hale gelen kaynaklar (balık stokları ve bozulmamış kıyı alanları) için rekabete girmeleri sonucunda artmıştır. İlk öncelik Akdeniz keşiş fokunun kalan popülasyonlarının korunmasıdır. Sonra başarılması gereken iş ise, türün neslini devam ettirecek (yaşayabilir) bir popülasyon seviyesine gelmesini sağlayacak şekilde Akdeniz keşiş fokunun biyolojik gereksinimleri ile Akdeniz'in insan kullanımı ve kaynakları arasındaki hassas dengeyi bulmaktır.
6. Bu Akdeniz Keşiş Foku Eylem Planı, kısa ve uzun vadeli eylemler birlikte uygulandığında türün tedricen toparlanmasına olanak sağlayacak baskıları azaltılabilecek kısa ve uzun vadeli eylemleri ana hatlarıyla ortaya koymaktadır. Tek başına hiçbir eylem yeterli olmayacaktır. Eylem planının farklı bileşenleri karşılıklı olarak birbirini destekler niteliktedir ve başarı şansına sahip olabilmesi için birlikte uygulanmalıdır.

AKDENİZ KEŞİŞ FOKU (*Monachus monachus*) İÇİN EYLEM PLANI

Erişkin birey ölümlerinin azaltılması

7. Akdeniz keşiş fokunun görüldüğü tüm alanlarda balıkçılara yönelik acil bir bilgilendirme kampanyası ile, balıkçıların Akdeniz keşiş foku karşıtlığının bertaraf edilmesi ve koruyucu önlemler için desteklerinin kazanılması hedeflenmelidir.
8. Hükümetler, balıkçılık faaliyetlerini düzenleyen ve kontrol eden programlar geliştirerek ve ayrıca yerel balıkçı topluluklarına fazladan imkânlar ve fırsatlar sunarak balıkçılar ile Akdeniz keşiş foklarının bir arada yaşamasını teşvik etmelidir.
9. Hükümetler, balıkçılıkta dinamit kullanımını, balıkçı teknelerinde ateşli silahların taşınmasını ve Akdeniz keşiş fokunu tehlike altına sokan her türlü yasadışı balıkçılık yöntemlerini yasaklayan düzenlemelerin sıkı bir şekilde uygulanmasını temin etmelidir.
10. Akdeniz keşiş foklarının zarar veremeyeceği veya yakalanamayacağı balıkçı ağları geliştirilmeli ve bu tip ağları kullanmaya geçmeleri için balıkçılara gerekli yardım sağlanmalıdır. Akdeniz keşiş foklarını balıkçılık araçları ve balıkçılık sahalarından uzak tutmak için teknikler geliştirmek üzere araştırmalara ihtiyaç vardır.
11. Akdeniz keşiş fokunu kapsamlı olarak mevzuatla koruma kapsamına almamış ülkeler bir an önce bunu yapmalıdır.
12. Hükümetlere mevcut koruma önlemlerinin uygulanmasını temin etmeleri kuvvetle tavsiye edilmektedir.

Deniz Koruma Alanları ağı oluşturulması

13. Halen üreyen Akdeniz keşiş foku popülasyonlarına sahip ülkeler, Akdeniz keşiş foklarını rahatsız eden insan faaliyetlerinden yalıtarak kalan fok üreme alanlarının sıkı şekilde korunması için acilen çaba sarfetmelidir.
14. Akdeniz keşiş fokları için korunan alanlar ağına dahil edilmek üzere üreme mağaralarını belirleyebilmek amacıyla Akdeniz'in tümü etrafındaki mağaraların bir envanterine ihtiyaç vardır. Benzer çalışmalar Sardinya, Yunanistan (Kuzey Sporad Adaları), Tunus (Galite) gibi bölgelerde sürdürülmekte olup, diğer alanları da kapsayacak şekilde genişletilmelidir.
15. Akdeniz çapında hem mevcut, hem de potansiyel Akdeniz keşiş foku habitatlarını kapsayacak şekilde, diğer koruyucu önlemler etkili olup popülasyon iyileştikçe sayıları artan bireylerin tekrar yerleşebileceği bir deniz koruma alanları (rezervleri) ağı yaratılmalıdır. Akdeniz keşiş foku rezervleri, uygun mağaraları ile diğer üreme ve dinlenme alanlarını korumalıdır; ve ayrıca başlıca balıkçılık alanları dahil etrafı 40 kilometrelik bir tampon bölge ile çevrenmelidir. Fokları tehdit ettiği ve çatışmaya neden olduğu bilinen ağla balıkçılık veya diğer yöntemlerle avlanmaya yasaklanmalı

veya tampon bölgede kontrol altına alınmalıdır. Kıyıda yapılaşma fokların yaşamına uyumlu faaliyetlerle sınırlandırılmalı ve bu bölgelerde yoğun turizm gelişmesinden kaçınılmalıdır.

16. Akdeniz keşiş foklarının üreme ve dinlenme alanlarına turist ziyaretleri veya insanların diğer yollarla verdikleri rahatsızlıklar dikkatli bir şekilde düzenlenmeli; ve ayrıca Akdeniz keşiş foku üreme döneminde ve yavrular gençken tamamen yasaklanmalıdır.

Araştırma, veri toplama ve rehabilitasyon

17. Tüm ülkeler, fok biyolojisi ve ekolojisi ile fokların balıkçılıkla ilişkisi konusunda yoğun bir veri toplama programını teşvik etmelidirler. Sözü edilen araştırmalardan ikincisi ekonomik ve sosyolojik açıları da ele almalıdır. Araştırmalar herhangi bir Akdeniz keşiş foku popülasyonuna yönelik tehditleri arttırmayacak şekilde yürütülmelidir.
18. Ulusal gözlemci ağı kurulması, Akdeniz keşiş fokları için hangi alanların özellikle önemli olduğunu belirlemede çok etkin bir yoldur. Daha sonra bu alanlardaki Akdeniz keşiş foklarının sayıları, örneğin "fotokapan" kullanılarak yapılacak kapsamlı çalışmalarla tam olarak belirlenebilir. Fok gözlemleri ulusal kurumların ilgili odak noktalarına rapor edilmelidir.
19. Tür hakkında elde edilen bütün bilgiler bir araya getirilmeli, imkan dahilinde Akdeniz Eylem Planı Koordinasyon birimi (UNEP/MEDU, Atina) gözetiminde bir uzman grubu tarafından bölgesel bazda değerlendirilmeli ve bilgi alışverişi ağı yoluyla paylaşılmalıdır.
20. Yaralı Akdeniz keşiş foklarını ve öksüz yavruları kabul etmek üzere az sayıda kurtarma merkezi kurulmalıdır. İyileştirilen Akdeniz keşiş fokları, tercihen ilk buldukları bölgede, korunan alanlara geri salınmalıdır. Bu hayvanların yaşamını sürdürmesi ve yabani popülasyona katılımı dikkatlice değerlendirilmelidir.
21. Türün sayısındaki azalmayı tersine çevirebilecek diğer tüm girişimler sonuçsuz kaldığı takdirde, şu önlemler dikkate alınmalıdır: esaret altında üretim, yalıtılmış, üremeyen bireylerin yerlerinin değiştirilerek daha iyi korunan gruplara aktarılması; yavruların sağlıklı kolonilerden küçük boyutlu veya yeni kurulan kolonilere taşınması. Bunlar yapılırken hayvanların refahını ve uluslararası anlaşmalara sadık kalınmasını sağlayacak tüm uygun tedbirler alınmalıdır.
22. Kalan yabani popülasyon üzerindeki riskleri arttırmamak kaydı ile, böyle programların pratikte uygulanabilirliğini belirlemek amacıyla bir pilot proje yapılması uygun olabilir. Ayrıca böyle bir programın bahsi edilen Akdeniz keşiş foku popülasyonunun korunması açısından katma değeri de değerlendirilmelidir.

AKDENİZ KEŞİŞ FOKU (*Monachus monachus*) İÇİN EYLEM PLANI

Bilgilendirme programları

23. Balıklar ve balıkçı topluluklarına yönelik bir bilgilendirme programı ile Akdeniz keşiş foku ölümlerinin önüne geçilmesi ve Akdeniz keşiş foku gözlemleriyle diğer önemli gözlemlerin ilgili merkezlere rapor edilmesinin teşvik edilmesi hedeflenmelidir.
24. Turizmin Akdeniz keşiş foku üreme alanlarını tehdit ettiği bölgelerde turistler ve turizm sektörüne yönelik özel bilgilendirme faaliyetleri geliştirilmelidir.
25. Askeri makamlar, sanayiciler ve deniz taşımacılığı sektörü için, Akdeniz keşiş fokunun korunması konusunda yapabilecekleri eylemleri içeren bilgilendirme dokümanları hazırlanmalıdır.
26. Akdeniz keşiş fokunun korunması için geniş kapsamlı bir kampanya ile koruma önlemleri için halk desteği özendirilmelidir.
27. Akdeniz keşiş foku rezervlerinin korunmasından sorumlu korunan alan yöneticileri için eğitim programları geliştirilmelidir.

Koordinasyon, gözden geçirme ve finansman

28. Akdeniz Eylem Planı (MAP) Koordinatörü Aldo Manos, çeşitli faaliyetlerin koordinasyonu konusunda Atina'daki UNEP/MEDU ofisinin farklı faaliyetler için sorumluluk alabileceğini kabul etmiştir.
29. Başlıca koordine edici görevler şunlar olacaktır:
 - a) Veri toplanması,
 - b) Bir bilgi ağı oluşturulması,
 - c) Akdeniz keşiş foku korunan alanlarının geliştirilmesi,
 - d) Akdeniz keşiş foku ile ilgili bölgesel araştırma projelerine kolaylaştırıcı destek sağlanması.
30. İstişare sonucunda; araştırma, koruma ve yönetim konularında yeni ve halihazırda devam eden faaliyetlerin koordinasyonunu kolaylaştırmak üzere, gönüllü katkıları ya da projeler yoluyla veya sözleşmeli profesyonel çalıştırarak bir kişinin istihdam edilmesi öngörülmüştür.
31. Akdeniz keşiş fokunun durumu ve bu eylem planının içeriği iki yılda bir düzenlenecek bölgesel uzmanlar toplantısında değerlendirilmeli ve toplantı raporları Barselona Sözleşmesi'ne taraf olan ülkelere onay için teslim edilmelidir.
32. Yerel Akdeniz keşiş foku popülasyonları yok olan ülkelerin hükümetleri, mevcut popülasyonlara sahip ülkelere, bu bölgelerde Akdeniz keşiş foklarının kurtarılması ile asıl dağılım alanların da tekrar varlık göstermeleri umuduyla, kalan bireyleri koruma çabalarında diğer ülkelere destek olmalıdır.

Özel Koruma Alanları Bölgesel Faaliyet Merkezi (RAC/SPA)
Boulevard du Leader Yasser Arafat
B.P.337 - 1080 Tunis CEDEX - TUNUSIA
Tel: ++(216) 71206 649 Faks: ++(216) 71 206 485
e-posta: car-asp@rac-spa.org
www.rac-spa.org

Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı
Alparslan Türkeş Cad. 31. Sok. 10 Nolu Hizmet Binası 06510
Beştepe/Yenimahalle/Ankara
Tel: 0 (312) 222 12 34 Faks: 0 (312) 222 26 61 www.ozelcevre.gov.tr
www.dka.gov.tr

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)
Birlik Mahallesi 2. Cadde No. 11 06610 Çankaya/Ankara
Tel: 0 (312) 454 11 00 Faks: 0 (312) 496 14 63
www.undp.org.tr

